

Jordbruket er presset fra alle kanter - slikt blir det opprør av

2024-01-24

Optional[© Nationen]

Alle artikler er beskyttet av lov om opphavsrett til åndsverk. Artikler må ikke viderefremmes utenfor egen organisasjon uten godkjenning fra Retriever eller den enkelte utgiver.

Les artikkelen ved å klikke her.

NATIONEN

Onsdag 24. januar 2024

MOTKULTUR 15

MOTKULTUR FAGLIG SNAKKA

Den sterkt økende frustrasjonen skyldes ikke bare misforhold mellom inntekter og utgifter, skriver Smedshaug. Her fra bonde-demonstrasjonen i Berlin mandag 15. januar.

FOTO: EBRAHIM NOROOZI / AP / NTB

Jordbruket er presset fra alle kanter – slikt blir det opprør av

Over hele Europa er det stor uro i jordbruket.

Christian Anton Smedshaug,
AgriAnalyse

Opprøret ble særlig tydelig i Nederland med Bonde- og borgerbevegelsen (BBB) sommeren 2022, og i Tyskland er bondeuskyllden borte gjennom en uke med demonstrasjoner som kulminerte i Berlin mandag 15. januar i forkant av Grüne Woche.

NORMALT ER det lave priser og økte kostnader som presser jordbruket, og den langsiktige strategien for EUs felles jordbrukspolitikk har vært å reformere jordbruket slik at prisene på råvarene kommer ned mot verdensmarkedsnivå for å styrke den globale konkurransevnen og senke kostnadene til Den felles jordbrukspolitikken, CAP.

PRIMÆRT HAR det vært melkebonde som har demonstrert mot stadig tøffere rammer. Det har skjedd gjennom organisasjonen European Milk Board (etablert 2006), som også har

hatt norsk medvirkning gjennom norske «Bondesolidaritets». Nå har protestene spredd seg til hele jordbruket i mer systemisk forstand. Bøndene i stadig flere stater sier ifra, særlig der familiejordbruket står sterkt.

DEN STERKT økende frustrasjonen skyldes ikke bare misforhold mellom inntekter og utgifter. En stadig mer omfattende miljø- og klimapolitikk, med nye og mer radikale reguleringer av ulike deler av næringen, har styrket motsetningene. I Nederland medfører dette trussel om direkte nedleggelse av bruk og store endringer av tradisjonelle jordbruksmetoder, samt reguleringer som begrenser bruk av både gjødsel og plantevernmidler.

DETTE SVEKKER økonomien og oppfattes å true selve jordbrukskulturen. For det andre øker avgiftene på blant annet drivstoff, som sammen med redusert finansiering av Den felles jordbrukspolitikken (CAP) gir en presset sektor stadig mer utfordrende lønnsomhet, særlig i Tyskland. Dette kommer i tillegg til jordbrukets særlige kostnadsvekst på alle driftsmidler, da særlig strøm, diesel og kraftfor.

DEBATTEN OM andelen vegetabilsk vs. animalsk i kostholdet, der myndighetene i økende grad avgiftsbelegger ulike deler av husdyrproduksjonen, f.eks. gjennom betaling for metanutslipp fra kuas fordøyelse, svekker jordbrukets lønnsomhet og utfordrer fellesskapet mellom bonde og samfunn.

Mye står på spill for jordbruket og verdikjeden i Europa.

SPØRSMÅL OM helseeffekter av animalske produkter, klimatilpassing og at det settes spørsmålstegn ved fornuften bak mye av dyreholdet, svekker troen på framtida og bondens motivasjon. Til tross for denne diskusjonen har det likevel foreløpig skjedd små endringer i markedet for husdyrprodukter i EU, der forbruket av kjøtt i 2023 var 68 kg/person. Dette anslås å falle med 1,6 kg mot 2035, dvs. drøyt to prosent, men dette er uvist.

OG BAK dagens debatt spøker også Ukraina for Sentral-Euro-

pa. Etter Russlands invasjon har korn, sukker og planteoljer fra Ukraina i varierende grad svekket lønnsomheten, og bønder i Ungarn, Polen, Slovakia, Bulgaria og Romania har arrangert store demonstrasjoner, med aller mest i Polen.

DEN UTFORDRINGEN har spilt en viktig rolle i nylige valgkamper i Polen og Slovakia, og ført til bistand både nasjonalt og fra EU-kommisjonen. Spørsmålet om hvordan Ukraina skal hjelpes i dag og hvordan landets status blir i forhold til EU i morgen, er særlig krevende, fordi Ukraina er det europeiske landet utenom Russland med størst jordbrukspotensial.

DET BLE i desember 2023 åpnet for medlemskapsforhandlinger med Ukraina, noe som åpenbart vil ta lang tid og har et uvist utfall, men kan bli svært krevende for EUs landbrukspolitikk på sikt.

OGSÅ I Norge ser vi betydelige utfordringer knyttet til lønnsomhet og vilje til investeringer i framtidig produksjon, særlig på drøyttygere i distriktene, så faresignalene lyser over hele Europa. Mye tyder på at ressursbruken i primærjordbruket må opp og reguleringene di-

mensjoneres bedre, ellers vil produksjonen gå ned over tid. Det er grenser for hvilken akkord den enkelte bonde kan påta seg. En biologisk næring som jordbruket trenger gode og stabile rammer for å sikre produksjon da mulighetene for tilpassinger er små når investeringene først er gjort.

DERESOM EU-LANDENE og Norge ikke lykkes med å snu trendene kan vi få en «tysk energisituasjon» også i jordbruket, og europeisk overskudd av mat kan igjen gå mot underskudd. Samtidig øker jordbruksproduksjonen i Russland og eksporten av bl.a. mineralgjødsel, mens den energikrevende industriproduksjonen, som jordbruket er avhengig av faller i resten av Europa og flytter bl.a. til USA.

MYE STÅR på spill for jordbruket og verdikjeden i Europa i konkurranse med Russland og USA, når en framtidrettet jordbrukspolitikk med god lønnsomhet for bonden skal hamres ut innenfor rammene av mer balansert klima- og miljøambisjoner.